

УДК 811.111'37

DOI <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2022-11.33>

ЖАНРОВІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОГО ФАНФІКШЕН

Станко Дарина Василівна

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри англійської філології

Ужгородського національного університету

вул. Університетська, 14, Ужгород, Україна

Статтю присвячено дослідженню жанрових особливостей англomовного фанфікшен як різновиду Інтернет-дискурсу. Під літературою фанфікшен маємо на увазі різноманітні історії, написані шанувальниками мистецьких творів, кінофільмів, серіалів чи комп'ютерних ігор. Особливістю цих історій є «запозичення» ідей, сюжету чи героїв оригінального твору мистецтва. Актуальність дослідження фанфіку зумовлена, перш за все, тим, що ці твори є яскравим прикладом сучасної мови та відображають актуальні мовні тенденції, виражають музичні, літературні та кіноуподобання передусім молоді. Отже, фанфікшен є маловивченим явищем, яке існувало в різних формах, але найбільшого поширення в розвитку отримало лише в останні десятиліття, що також підкреслює релевантність подібних лінгвістичних розвідок. Одним із критеріїв класифікації фанфіків є обсяг твору. Особливістю є те, що розмір фанфіка ніяк не впливає на його приналежність до того чи іншого жанру. Під жанром у літературному середовищі фанфікшен розуміється група творів, об'єднана загальною темою. Ця класифікація багато в чому схожа на розподіл епічних творів на пригодницькі, фантастичні, історичні та ін. В ході дослідження встановлено, що жанром фанфікшен називається група творів, написана на певну тему: екшн (Action); пригодницький жанр (Adventure); детективний жанр (Detective); романтичний жанр (Romance); флафф (Fluff); гумористичний жанр (Humor); дарк (Dark); димфік (Deathfic); ангст (Angst); PWP (Plot, What Plot?). Для позначення всіх інших характерних рис твору фікрайтери використовують термін «категорія». Категорії класифікують твори за певними ознаками, зокрема, за відповідністю періоджерелу (фанфік, що відповідає реаліям світу оригіналу, Alternative Universe та Crossover). Інші категорії та критерії їх виокремлення будуть розглянуті у наступних публікаціях, що і становить перспективу подальшого дослідження.

Ключові слова: жанр, Інтернет-дискурс, література, фанфік, фанфікшен.

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності.

Проблема визначення жанрів та їхньої класифікації актуальна для літературного напрямку фанфікшен, що виник наприкінці ХХ століття. Під літературою фанфікшен маємо на увазі різноманітні історії, написані шанувальниками мистецьких творів, кінофільмів, серіалів чи комп'ютерних ігор. Особливістю цих історій є «запозичення» ідей, сюжету чи героїв оригінального твору мистецтва. Авторів таких «похідних» творів називають фікрайтерами, а їх роботи – фанфіками. Середовищем існування фанфіків є Інтернет, де створені спеціальні сайти та архіви, призначені для публікації подібних творів (Felski, 2009).

Історія фанфікшена безпосередньо пов'язана з історією фан-спільнот або фандомів, оскільки одна з визначальних характеристик фанфікшену – це його спрямованість на фанів. Любителі наукової фантастики стали користуватися поняттям «фандом» для позначення своєї спільноти ще в 20-х роках ХХ століття, на сторінках журналу *Amazing Stories* (Сорра, 2006), де окре-

мий розділ листування дозволяв активне спілкування між читачами та видавцями, та де були вказані адреси, тому фанати могли переписуватися один з одним або дискутувати на сторінках журналу. Незабаром після цього почали виходити журнали, які видавалися власне самими фанатами.

Одним із найважливіших факторів в історії фанфікшену стало поширення наприкінці ХІХ–початку ХХ століть дешевих друкованих видань – газет та журналів, які повідомляли про події, важливі для вболівальників спорту та любителів кіно, публікували вестерни, комікси та те, що стало відомо як «дивна фантастика» і пізніше розвинулося в жанр наукової фантастики (Rosenblatt, 2017). Звичайно, спочатку літературні фандоми склалися навколо традиційних книг; комікси та наукова фантастика прийшли небагато пізніше. Наприклад, фандом, організований навколо історій про Шерлока Холмса, ймовірно, є одним із найвідоміших сьогодні раннях фанспільнот, які створювали фанфікшен. Вперше масовий сплеск фанфіків зафіксовано наприкінці 60-х років, коли

на екрани вийшов серіал *Star Trek: The Original Series*. За час показу шанувальники серіалу підготували друкований варіант збірки, написаних ними фанфіків.

Актуальність дослідження фанфіку зумовлена, перш за все, тим, що ці твори є яскравим прикладом сучасної мови та відображають актуальні мовні тенденції, виражають музичні, літературні та кіноуподобання передусім молоді. Отже, фанфікшен є маловивченим явищем, яке існувало в різних формах, але найбільшого поштовху в розвитку отримало лише в останні десятиліття, що також підкреслює релевантність подібних лінгвістичних розвідок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Детальне вивчення фанфіку дослідниками різних сфер почалося в 1980-х роках, а в 1990-х роках набуло більшого поширення. У 1992 році Х. Дженкінс опублікував свою монографію «Текстові браконьєри: телевізійні шанувальники та культура співучасті», а К. Бекон-Сміт написала працю «Підприємливі жінки: телевізійний фандом і створення популярного міфу». Так, Генрі Дженкінс визначив фанфік як культуру «текстових браконьєрів», які несуть значення та образи канонічних творів для створення величезної кількості інших текстів різного типу та статусу (Jenkins, 1992).

Ранні роботи про фанфіки часто розглядали це явище з гендерної точки зору, оскільки практика фанфіку була переважно жіночою. Найпоширенішим джерелом для дослідження фанфіків були фандомні матеріали з популярних на той час телесеріалів. Основним фокусом дослідження фандомів були практики та цінності їх учасників, характеристики фана як особистості, а також відмінні риси культури, яку створили учасники фандомів (Дев'ятко, 2018).

Дослідницькі роботи, що з'явилися з початку 2000-х і до теперішнього часу, прийнято називати «другою хвилею», яка розширює набір досліджуваних аспектів фанфікшена, виходить за рамки соціології. Однією з головних проблем, що цікавили дослідників, було питання про те, в якому аспекті трактувати таке явище, як фанфікшен, які його роль і місце у світі. Деякі вчені відносили його до фольклору, інші трактували як соціокультурне явище, решта ж – як літературний феномен (Felski, 2009).

Представники останнього напрямку відзначають швидке проникнення фанфіку в молодіжну культуру, що значно підвищує актуальність наукового осмислення цього явища, оскільки воно має потужний вплив на суспільство. Однак і сьогодні дослідження фанфіку досить фрагментарні. Бачення фанфіку

науковою спільнотою здебільшого зводиться до уявлення про фанфік як про другорядний твір, який взагалі не має літературної цінності, а тому не може бути цікавим об'єктом дослідження. Деякі вчені також спостерігають неспроможність подолати дискримінаційний поділ літератури на «примітну» (елітарну, якісну) та «не варту уваги» (масову, до якої, крім фанфіку, часто входять цілком оригінальні масові жанри, такі як фантастика, детектив оповідання, любовні романи тощо), хоча такий поділ на сьогоднішній день не актуальний і надзвичайно шкідливий для літературознавства загалом (Дев'ятко, 2018).

Проте, таке нехтування фанфіками не є переважачим підходом у сучасній філології. Все більше дослідників схильні досліджувати це явище під загальним терміном «веб-література». Його загальні особливості включають: свободу автора (автори мають можливість вільно завантажувати свої твори і не залежать від видавців. Крім того, вони можуть зберігати повну анонімність і писати на будь-які теми, не оглядаючись на цензуру); свободу читача (читачі оцінюють сам текст, найчастіше у них немає інформації про особу автора); інтерактивність (читачі можуть написати свою думку одразу після особистого прочитання автору, поставити запитання чи внести пропозиції. Важливою особливістю є вміння автора вступити в діалог з читачем); відсутність комерційної вигоди (тексти, розміщені в мережі, найчастіше не спрямовані на отримання прибутку, а у випадку з фанфіками отримання прибутку є незаконним); гіпертекстуальність, яка знаходить своє відображення у можливості комбінувати тексти за допомогою гіперпосилань; мультимедійний символ, тобто можливість вставки додаткових атрибутів, зображень, відео, аудіо; інклюзивність, оскільки Інтернет стирає кордони, будь-яка людина може отримати доступ до текстів, усі взаємодії відбуваються миттєво (Rosenblatt, 2017).

Формулювання мети і завдань статті.

Ми пропонуємо розглянути явище фанфіку з позицій теорії комунікації та висвітлити основні жанри цього різновиду Інтернет дискурсу. Таким чином, **мета статті** полягає у висвітленні критеріїв та підходів до виокремлення жанрів англomовного фанфікшен. Для досягнення мети потрібно виконати наступні **завдання**: 1) навести короткий огляд історії фанфікшен та його дослідження; 2) виокремити критерії класифікації жанрів англomовного фанфікшен; 3) охарактеризувати жанрові різновиди англomовного фанфікшен згідно з запропонованими критеріями.

Виклад основного матеріалу дослідження.

На етапі становлення, коли аматорських творів було не так багато, та так званий «похідний» характер об'єднував ці твори в окрему групу, фанфікшен як літературне явище у цілому вважався окремим жанром. В даний час таке твердження буде спрощеним і навіть невірним, оскільки в рамках фанфікшен пишуться твори абсолютно різні за формою, обсягом, темами, стилістичними та лінгвістичними особливостями.

Фанфікшен початку XXI століття став окремим унікальним напрямом, що відрізняється від традиційної художньої літератури, у межах якого існує своя специфічна система жанрів та позначень. Безперечно, більшість історій, написаних фікрайтерами, могли б підійти під визначення того чи іншого загальновідомого жанру: оповідання, повісті, поеми чи роману. Такі жанрові позначення, однак, зовсім не відображають особливості, властиві виключно фанфікам і не зустрічаються в інших літературних напрямках. У зв'язку з цим автори творів фанфікшен відійшли від традиційних жанрів, замінивши їх принципово новими формами (Rogue, 2018).

Одним із критеріїв класифікації фанфіків є обсяг твору. Особливістю є те, що розмір фанфіка ніяк не впливає на його приналежність до того чи іншого жанру. Автори, які пишуть у певному жанрі, не обмежені кількістю слів чи сторінок. Обсяг твору вказується окремо і тільки після його написання, робиться це, перш за все, для зручності читачів, які мають намір прочитати цю історію (Folterman, 2015).

Оскільки більшість творів фанфікшен публікується на спеціально призначених для цієї мети Інтернет-сайтах, їх розмір часто вказується не в знаках, словах, рядках або сторінках, а в кілобайтах.

Можемо виокремити фанфіки таких розмірів:

– максі (Max) – твір великого обсягу, що нерідко перевищує за розміром середній роман або повість. Приблизно від 70 машинописних сторінок або 200 Кб;

– міді (Midi) – фанфік середній за обсягом: від двадцяти до сімдесяти машинописних сторінок або від 50 Кб до 200 Кб;

– міні (Min) – маленький фанфік, розміром від однієї до двадцяти машинописних сторінок. Іноді такі твори, що складаються з одного розділу, називаються серед фікрайтерів «One-shot»;

– драбл (Drabble) – уривок. Такі твори часто детально описують одну сцену чи персонажа. Драбл може бути доповнений і перетворитися на закінчений твір або залишитися в незавершеному вигляді. Іноді драблом називають коротку історію, що має прихований підтекст або несподівану кінцівку;

– віньєтка (Vignette) – невелика історія, що розкриває єдину думку. Часто описує почуття героя у певний момент часу або внутрішній монолог;

– фанфіклет (Ficlet) – короткий фанфік у декілька речень.

Перейдемо безпосередньо до жанрів літератури фанфікшен. Під жанром у літературному середовищі фанфікшен розуміється група творів, об'єднана загальною темою. Ця класифікація багато в чому схожа на розподіл епічних творів на пригодницькі, фантастичні, історичні та ін.

Одним з найпоширеніших жанрів є екшн (Action), такі фанфіки відрізняються динамічним сюжетом, швидкою зміною подій, тоді як думкам, почуттям та відносинам героїв практично не приділяється уваги. Близьким до нього є пригодницький жанр (Adventure), в якому акцент робиться на розум, кмітливість персонажів, яким необхідно перехитрити «лиходія», анти-героя, з блиском вийти зі складної ситуації. Такі історії зазвичай мають щасливий кінець. Вдале завершення притаманно також жанру романтика (Romance), який розповідає про ніжні, романтичні відносини між персонажами. Різновидом такого жанру є флафф (Fluff) – тепла, світла, нічим не затьмарена історія, що відрізняється простотою, невігадливістю сюжету.

Наступним різновидом є детективні історії (Detective), у яких герої розкривають загадкові злочини та зникнення. Зустрічаються у літературі фанфікшен і гумористичні жанри: гумор (Humour), комедія (Comedy) чи пародія (Parody). Особливістю таких творів є здатність автора іронічно описувати ситуації, помічати у подіях, явищах та героях комічні, кумедні сторони. Часто жарти, що згадуються на сторінках таких історій, зрозумілі виключно фанатам певного оригінального твору та будуть незрозумілі читачеві, який вперше зіткнувся з літературою фанфікшен (Miller, 2017).

Однією з помітних тенденцій літературної традиції фанфікшен є те, що твори пригодницьких, романтичних та гумористичних жанрів значно поступаються за популярністю жанрам похмурим, жорстоким, з негативним емоційним забарвленням. Одним із них є дарк або даркфанфік (Dark, Darkfic) – історія з великою кількістю смертей та жорстокості, що описуються з різним ступенем детальності. Його різновидом вважається детфік (Deathfic) – оповідання, в якому один або кілька героїв помирають. Для романтичних історій із сумним фіналом використовується позначення «драма» (Drama). Часто цей жанр включають в опис фанфіка лише тому, що його кінцівка вважається «нещасливою».

Досить специфічним жанром є ангст (Angst). Цей термін, запозичений фікрайтерами з німецької мови, означає страх, тугу чи тривогу. Подібні історії описують сильні фізичні, але найчастіше духовні страждання персонажа, що зіткнувся з нерозв'язною проблемою або переживає втрату. Такі твори можуть закінчитися трагічно, але найчастіше не мають кінцівки, оскільки автору, який розповідає про муки та переживання персонажа, не важливий сюжет історії та послідовність подій.

Варіацією жанру ангст, для якої характерне щасливе закінчення, є Hurt/comfort – фанфік, в якому один персонаж так чи інакше страждає, а інший приходить йому або їй на допомогу.

Крім любові до похмурих, трагічних подій, особливістю фанфікшен як літературного напрямку є схильність багатьох авторів до опису сексуальних відносин між персонажами та сценами еротичного характеру. Унікальним жанром вважається PWP, аббревіатура, яка може розшифровуватися по-різному: Plot, What Plot? (Дослівно – «Сюжет? Який сюжет?») або Porn Without Plot (порнографія без сюжету). Жанр безсюжетний, основний акцент робиться на опис відвертих сцен (Morrison, 2012).

Для літератури фанфікшен характерна також наявність певних категорій. Поняття «жанр» та «категорія» частково взаємозамінні та використовуються авторами як синоніми. Категорія, як і жанр, відбиває найістотніші властивості твору. Відмінність у тому, що фанфік певного жанру може відповідати відразу кільком категоріям чи видам літератури фанфікшен.

На відміну від жанру категорії піддаються класифікації за декількома ознаками. Така класифікація не є суворою чи універсальною і не може

впорядкувати все різноманіття видів фанфіків, проте дозволяє систематизувати деякі з них.

Один із критеріїв – відповідність реаліям оригінального твору, за мотивами якого пишеться історія. У цьому для фанфіків, які мають незначні розбіжності зі світом оригіналу, немає спеціального терміну. Для історій, які значно відрізняються від першоджерела або переносять героїв в іншу обстановку, всевіт, вигаданий фікрайтером, використовується позначення "AU" (Alternative Universe). Крім того, існує категорія «Кроссовер» (Crossover), яка поєднує реалії двох або більше відомих творів: книг, фільмів, серіалів тощо (Jenkins, 1992).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, встановлено, що жанром фанфікшен називається група творів, написана на певну тему:

- Екшн (Action);
- Пригодницький жанр (Adventure);
- Детективний жанр (Detective);
- Романтичний жанр (Romance);
- Флафф (Fluff);
- Гумористичний жанр (Humor);
- Дарк (Dark);
- Дитфік (Deathfic);
- Ангст (Angst);
- PWP (Plot, What Plot?).

Для позначення всіх інших характерних рис твору фікрайтери використовують термін «категорія». Категорії класифікують твори за певними ознаками, зокрема, за відповідністю першоджерелу (фанфік, що відповідає реаліям світу оригіналу, Alternative Universe та Crossover). Інші категорії та критерії їх виокремлення будуть розглянуті у наступних публікаціях, що і становить перспективу подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дев'ятко Н.В. Фанфікшен як новітній тип молодіжної літературної творчості: психологічні і соціальні аспекти. *ADVANCES OF SCIENCE: Proceedings of articles the international scientific conference. Czech Republic, Karlovy Vary – Ukraine, Kyiv, 28 September 2018 / Editors prof. L.N. Katjuhin, I.A. Salov, I.S. Danilova, N.S. Burina. Kyiv: MCNIP, 2018. С.581-591.*
2. Coppa, F. A Brief History of Media Fandom. *Fan fiction and fan communities in the age of the Internet*, ed. Busse K. and Hellekson K. NC, 2006. P. 41-59.
3. Crystal D. The scope of Internet linguistics. 2005. URL: https://web.archive.org/web/20110726112040/http://www.davidcrystal.com/DC_articles/Internet2.pdf (дата звернення: 17.05.2022)
4. Felski R. Uses of Literature. URL: https://books.google.ru/books/about/Uses_of_Literature.html?id=8pArhNgN-qFkC&redir_12_esc=y (дата звернення: 18.05.2022)
5. Foltermann C.L. Fanfiction: A Worldwide Phenomenon. URL: <https://fanslashfic.com/2015/11/25/fanfiction-a-worldwide-phenomenon/> (дата звернення: 18.05.2022)
6. Jenkins H. *Textual poachers: Television fans and participatory culture*. London: Routledge, 1992. 424 p.
7. Rogue L. Fanfiction as a Genre of Literature. URL: <http://www.trickster.org/symposium/symp189.htm> (дата звернення: 18.05.2022)
8. Miller L. Fan Fiction: The Next Great Literature? URL: <http://www.psmag.com/books-and-culture/fan-fiction-next-great-literature-67706> (дата звернення: 18.05.2022)

9. Morrison E. In the beginning, there was fan fiction: from the four gospels to Fifty Shades. URL: <http://www.theguardian.com/books/2012/aug/13/fan-fiction-fifty-shades-grey> (дата звернення: 18.05.2022)

10. Rosenblatt B. The Great Game and the copyright villain. *Transformative Works and Cultures*. 2017. № 23. URL: <https://doi.org/10.3983/twc.2017.0923> (дата звернення: 18.05.2022)

REFERENCES

1. Dev'jatko, N.V. (2018). Fanfikshen jak novitnij tip molodizhnoї literaturnoї tvorchosti: psihologichni i social'ni aspekti [Fanfiction as a new type of youth literary creativity]. *ADVANCES OF SCIENCE: Proceedings of articles the international scientific conference. Czech Republic, Karlovy Vary – Ukraine, Kyiv, 28 September 2018* / Editors prof. L.N. Katjuhin, I.A. Salov, I.S. Danilova, N.S. Burina. Kyiv: MCNIP, 581-591.

2. Coppa, F. (2006). A Brief History of Media Fandom. *Fan fiction and fan communities in the age of the Internet*, ed. Busse K. and Hellekson K. NC, 41-59.

3. Crystal, D. (2005). The scope of Internet linguistics. URL: https://web.archive.org/web/20110726112040/http://www.davidcrystal.com/DC_articles/Internet2.pdf

4. Felski, R. (2009). Uses of Literature. URL: https://books.google.ru/books/about/Uses_of_Literature.html?id=8pArhNgNqFkC&redir_12

5. Foltermann, C.L. (2015). Fanfiction: A Worldwide Phenomenon. URL: <https://fanslashfic.com/2015/11/25/fanfiction-a-worldwide-phenomenon/>

6. Jenkins, H. (1992). *Textual poachers: Television fans and participatory culture*. London: Routledge.

7. Rogue, L. (2018). Fanfiction as a Genre of Literature. URL: <http://www.trickster.org/symposium/symp189.htm>

8. Miller, L. (2017). Fan Fiction: The Next Great Literature? URL: <http://www.psmag.com/books-and-culture/fan-fiction-next-great-literature-67706>

9. Morrison, E. (2012). In the beginning, there was fan fiction: from the four gospels to Fifty Shades. URL: <http://www.theguardian.com/books/2012/aug/13/fan-fiction-fifty-shades-grey>

10. Rosenblatt, B. (2017). The Great Game and the copyright villain. *Transformative Works and Cultures*. № 23. URL: <https://doi.org/10.3983/twc.2017.0923>

GENRE PECULIARITIES OF THE ENGLISH FANFICTION

Stanko Daryna Vasylyvna

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,

Uzhhorod National University

14, Universitetska Str., Uzhhorod, Ukraine

The article is devoted to the study of genre features of English fanfiction as a kind of Internet discourse. Fanfiction is determined as a variety of stories written by fans of works of art, movies, TV series or computer games. The peculiarity of these stories is the "borrowing" of ideas, plot or characters of the original work of art. The relevance of the study of fanfiction is due primarily to the fact that these works are a bright example of modern language and reflect current language trends, express musical, literary and film preferences, especially of young people. Thus, fanfiction is an understudied phenomenon that has existed in various forms, but has received the greatest impetus in development only in recent decades, which also emphasizes the relevance of such linguistic studies. One of the criteria for classifying fanfiction is the volume of the work. The peculiarity is that the size of fanfiction does not affect its affiliation to a particular genre. The genre in the literary environment of fanfiction is a group of works united by a common theme. This classification is largely similar to the division of epic works into adventure, fiction, history and others. In the course of the research it has been established that the genre of fanfiction is a group of works written on a certain topic: Action; Adventure; Detective; Romance; Fluff; Humour; Dark; Deathfic; Angst; PWP (Plot, What Plot?). To denote all the other characteristic features of the work, the authors use the term "category". Categories classify works according to certain characteristics, in particular, according to the original source (fanfiction that corresponds to the realities of the original world, Alternative Universe and Crossover). Other categories and criteria for their selection will be discussed in future publications, which is a prospect for further research.

Key words: *genre, Internet discourse, literature, fanfic, fanfiction.*